

NUMIZMATIČKA OPREMA IZ MUZEJA SLAVONIJE - KOVČEZI, ORMARI, KUTIJE, KARTONI

Izvorni znanstveni rad

UDK 737.1:[902:069(497.5 Osijek)]

Dr. sc. HERMINE GÖRICKE-LUKIĆ

Muzej Slavonije Osijek

Trg sv. Trojstva 6

HR-31000 Osijek

U radu se istražuje i prezentira numizmatička oprema Muzeja Slavonije iz 19. i početka 20. st. za pohranu zbirke koje su pripadale numizmatičarima – donatorima Karlu Franji Nuberu, Maxu Zuckeru, Rudolfu Normannu, Hermanu Weissmannu. Ona svjedoči o zbirkama koje je nekoć čuvala te o kulturnoj razini sredine i vlasnika kojima je pripadala.

Osim općih podataka o skupljanju novca i njegovoj pohrani, predstavljena su najznačajnija imena starije numizmatičke povijesti, a potom značenje, sklonosti i numizmatički interes spomenute slavonske četvorke. Riječ je o kolekcionarima - donatorima koji su svoje zbirke prema europskim standardima uspjeli usustaviti i jednako tako pohraniti.

Ključne riječi: Slavonija, Osijek, numizmatički kovčezi, ormari, kutije, Karlo Franjo Nuber, Rudolf Normann, Max Zucker, Herman Weissmann

Iako je dragocjeni numizmatički fundus Muzeja Slavonije više od jednog stoljeća bio predmetom istraživačkog zanimanja, njegov je znatan dio ostao sustavno neobrađen i stručnoj javnosti nepoznat. Impozantna količina građe ove zanimljive zbirke nedovoljno je integrirana u našu predodžbu o vlastitoj kulturnoj prošlosti.

Novac može biti zanimljiv već s toga što dolazi iz dalekog 7. st. pr. Kr. No, taj je novac ponajprije autentičan podatak o umjetničkom dometu, o nekim kulturno-povijesnim i socio-ekonomskim pokazateljima, kako državnih emisija antičkih i bizantskih, tako i mnogobrojnih anonimnih izdavača ili gradskih emisija, među kojima i osječkih. Taj novac, novčani bon, robotna marka, medalja, otkriva povijesne činjenice grada, zavičaja, darovatelja, svjedoči o cijeni i pažnji kojom se uspio sačuvati do naših dana. Novac, nekoć materijalna dragocjenost koja je bila sastavni dio riznica starina, a danas dokument, oslikava umjetničko djelo dostojno svake europske riznice.

Tako i naša muzejska zbirka nastaje kao rezultat iznimnog zanimanja za umjetnička i kulturno-povijesna ostvarenja koja su tijekom više pokoljenja zanosila i podsticala imućnije građane, koji su odgojem i obrazovanjem bili vezani uz mnoga europska središta. Primjerice, najveći donator osječkog muzeja Karlo Franjo Nuber školovao se u Grazu. Potaknuti su i brojnim putovanjima po europskim gradovima, gdje su se susretali s različitim vidovima odnosa prema kulturnoj baštini i stvaranju zbirke. Osječka zbir-

ka i danas odražava, prije svega, osobni ukus i umjetničku osjetljivost uglednih sakupljača umjetnina – muzejskih donatora.

Gledano kroz povijest, numizmatika je kao studij novca shvaćena kao ozbiljan način obrazovanja, stjecanja povijesnih poduka o starosti, rijetkosti, ljepoti. Gledanje i čitanje natpisa na licu i naličju novca, tumačenje alegorijskih prikaza, identificiranje portretnih prikaza careva, vojskovođa i vladara kojima su se divili, izvorište je vrlina koje postaje sastavnim dijelom obrazovanja vladara, crkvenih dostojanstvenika, velikaša, prinčeva, imućnijih građana.

Numizmatičke kolekcije pohranjivane su u namjenske, kabinetske ormare, luksuzne ormare s ladicama, škrinje, kovčege, u kutije obložene ukrašenom tiješnjenom kožom s metalnim ukrasnim zakovicama. U ladicama na izvlačenje s kartonskim tablama polagan je novac u ležišta. Svilenim konopčićima izvlačile su se ili podizale raznobojne kartonske table s razvrstanim novcem. Kutije i kovčezi dobro su zaključavani bravicom s ukrašenim okovima te, kao i knjige, prenošeni za razmjenu i pokazivanje.

Zbirke novca smještene su u riznicama dvoraca zajedno s bogatim knjižnicama, prirodoslovnim primjercima, opremljenim zbirkama starog oružja, galerijom predaka - portretnih prikaza starijih članova kojima se rekonstruirala prošlost obitelji, a naručujući portrete i medalje mislilo se na osiguravanje sjećanja za budućnost. Riznice u dvorcima s perivojima punim egzotičnih biljnih vrsta pripadale su

nedvojbena slikovitim i vrijednim arhitektonskim cjelinama, koje pojedinim gradovima i danas daju osobit i prepoznatljiv identitet.

Primjerice, vlastelinstvo i dvorac u Valpovu, koje su 224 godine posjedovale dvije obitelji – baruni Hillebrand von Prandau i grofovi Normann-Ehrenfels, imali su 1885. g. 62 prostorije s arhivom, knjižnicom, zbirkom starog i dragocjenog oružja, koje je kasnije dijelom poklonjeno bečkim muzejima, a dijelom razneseno. U dvorcu se, navodno, čuvala i Trenkova sablja, koju je barun Gustav Hillebrand von Prandau poklonio banu Josipu Jelačiću kada je prolazio kroz Valpovo. U bogatoj knjižnici, po kazivanju baruna Gustava, bilo je i knjiga iz budimske knjižnice kralja Matije Korvina koje je donio budimski paša kada je bio premješten u Valpovo (ŠĆITAROCI 1998.: 313). Obiteljska numizmatička zbirka grofova Normann-Ehrenfels darovana je Muzeju 1942. g. (kat. br. 2-3).

Uz numizmatičku, sakupljala se i druga arheološka građa, često epigrafska, kao i kameni spomenici koji su ugrađivani u zidove crkava i plemićkih dvoraca. Ilustriraju to nekoć ugrađeni rimski kameni spomenici dopremljeni u osječki muzej 1951. g., npr. prednja strana sarkofaga s natpisom i reljefnim likovima Severijana, mladog konjanika III. pretorijanske kohorte, uzidana u donji dio ograde retfalačkog dvorca Pejačevićevih (PINTEROVIĆ 1958.: 29). Godine 1948. dopremljeno je u Muzej nekoliko rimskih spomenika iz Bilja nadomak Osijeka, gdje su bili uzidani u zgradi dvorca princa Eugena Savojskog – reljefni spomenik Higije; gornji dio stele s prikazom hipokampa i Tritona; kip Ganimeda; ara Kvinta Korvina Severijana; natpisni kamen posvećen carevima Septimiju Severu, Marku Aureliju Antoninu i careviću Publiju Septimiju Geti; natpisni kamen koji spominje cara Hadrijana kad je po 17. put imao tribunsku moć; dio mramorne are posvećene vjerojatno Jupiteru (PINTEROVIĆ 1958.: 24, 35). Iste godine dopremljen je u Muzej i gornji dio stele s lavovima, pronađen u dvorištu bivše patrijaršije u Dalju (PINTEROVIĆ 1958.: 38).

Numizmatičke su kolekcije u svom razvoju, često kao zbirke vladara i knezova, bile začetak velikim kabinetima za numizmatiku koji danas predstavljaju temeljne znanstvene zavode. Te zbirke – kabineti ranije su često dodjeljivani knjižnicama. U početku je tako bilo i u Zagrebu jer je Narodna čitaonica bila prva sabirna točka za zagrebačku numizmatičku zbirku. I danas još imamo velike i značajne zavode u sklopu knjižnica, npr. u Parizu, Bruxellesu, Haagu i Karlsruheu. Svuda su numizmatičke zbirke, bile one u sklopu knjižnica ili muzeja, bile kabinetski organizirane (BAUER 1963.: 7).

18. st. vrijeme je nastanka numizmatičkih zbirki u Slavoniji i Srijemu. Franjevac o. *Andrija Sabadoš*, koji je živio u franjevačkom samostanu u Osijeku, do 1782. g. sakupljao je s arheoloških lokaliteta u Donjem gradu rimski novac, s naglaskom na onaj kovan u Sisciji i Sirmiju (RENGJEO 1953.: 63).

Fra Matija Petar Katančić (1750.-1825.), oduševljeni numizmatičar, 1782. g. objelodanio je svoju *Dissertatio* u kojoj je u dodatku tom djelu kronološki obradio i opisao rimski novac nađen u okolici Osijeka. Kao osnovni mate-

rijal poslužila mu je Sabadoševa numizmatička zbirka. To je ujedno prvi prikaz numizmatičkih nalaza određene hrvatske regije. Naklonošću cara Josipa II., koji je i sam bio strastveni numizmatičar, izabran je 1795. g. za profesora arheologije i numizmatike na sveučilištu u Budimu. Katančić se istaknuo kao književnik, hrvatski i latinski pjesnik. Međutim, mnogo je značajniji njegov znanstveni rad na području numizmatike, arheologije i povijesti (MANO-ZISI 1934.: 40; RENGJEO 1953.: 63; KORČMAROŠ 1999.: 24). Tijekom službovanja u Osijeku obilazio je Slavoniju i veći dio Pounja, skicirao utvrde i naselja, ubicirao toponime prema starim zemljopisnim kartama, bilježio epigrafski i numizmatički materijal. Prvi je u svom djelu sustavno obradio i kovničke oznake na rimskom novcu. Bio je prvi inicijator istraživanja rimske Murse.

Katančić, otac hrvatske numizmatike, prvi je bilježio mjesto nalaza uvodeći Echelova načela (*Numi veteres anecdoti*, 1775.) – obrađivao i razvrstavao arheološku građu temeljem regionalnosti, a ne samo kronologije. Katančić je već za svog profesorskog rada stekao europsku znanstvenu reputaciju. Tako je znameniti njemački povjesničar i numizmatičar, nobelovac Theodor Mommsen (1817.-1903.) svojedobno napisao kako je Katančić najbolji epigrafičar svog doba, bez čijih se djela već za njegova života nije mogao zamisliti studij povijesti i njoj srodnih znanosti (KORČMAROŠ 1999.: 26). Katančić je prvi Hrvat koji se znanstveno bavio i hrvatskom numizmatikom, on je i prvi Hrvat kojem je bilo povjereno predavanje numizmatike na jednom sveučilištu (RENGJEO 1953.: 64).

Među starije osječke numizmatičare ubrajamo i *Nikolu pl. Salopeka*. Njegova je zbirka, koja se sastojala od medalja francuskih i bečkih majstora medaljera, prodana 1905. g. na aukciji firme Adolpfa Hessa u Frankfurtu (RENGJEO 1953.: 80).

Numizmatičku zbirku posjedovao je i đakovački biskup *Antun Mandić* (1740.-1815.) koji je, postavši biskupom, poslao župnicima Đakovačke biskupije okružnicu da za njega traže starine. Tako je ubrzo sabrao više od 800 primjeraka novca, uz druge osobito rimske starine. Na taj je način sakupio numizmatičku zbirku za koju se ubrzo pročulo i preko granica Hrvatske. Kad se početkom 19. st. radilo na osnivanju Mađarskog narodnog muzeja u Budimpešti, zatražena je i njegova zbirka. Pretpostavlja se da je nakon njegove smrti zbirka predana peštanskom muzeju (RENGJEO 1953.: 64).

Među našim starim numizmatičarima ističe se i *Luka Ilić Oriovčanin* (1817.-1878.) koji je bio ne samo kolekcionar, već i pisac numizmatičkih djela. Rođen u Oriovcu kod Slavenskog Broda, u Požegi je pohađao gimnaziju, a kao kapelan služio je u Velikoj i Novskoj, gdje je i umro. Posjedovao je veliku numizmatičku zbirku antičkog i slavenskog novca sakupljenog po Slavoniji i Dalmaciji (RENGJEO 1953.: 70).

U ukupnoj povijesti osječkih uglednih sakupljača umjetnina – muzejskih donatora svakako najistaknutije mjesto zauzima klasičnom baštinom očarani numizmatičar, vječiti putnik, veletrgovac *Karlo Franjo Nuber* (1872.-1935.). Samo njegovom zaslugom osječki muzej danas ima

najljepšu zbirku nacionalne numizmatike – zbirku slavonskih banovaca, jednu od najboljih zbirki dubrovačkog novca te vrlo vrijednu grčku i rimsku zbirku. U svojoj knjižnici posjedovao je ozbiljne numizmatičke naslove koje je aktivno čitao i u kojima je ostavljao dragocjene bilješke kao dodatna svjedočanstva svog interesa za numizmatiku. Glavninu numizmatičke literature darovao je Muzeju.

Iz zgrade Velike realne gimnazije Muzej seli 1895. g. u novi prostor – u šest prostorija gornjogradske Pučke škole¹. Iste godine Nuber je prvi put počeo darivati Muzej – pet rimskih zlatnika i 4620 primjeraka rimskog novca nađenog u Osijeku. Godine 1899. darovao je zbirku jugoslavenskog novca i zbirku slavonskih banovaca (4304 primjeraka). Slavonske banovce darovao je u više navrata i 1903. i 1905. g., potom do 1910. g. antički, srednjovjekovni novac, brojne medalje i plakete. Razdoblje od 1912. do 1914. g. obilježeno je stagnacijom u sakupljačkoj i ostalim djelatnostima Muzeja (LUKIĆ 1987.: 91, 97, 101, 102).

Važno je istaknuti da je Nuber svoje vrijedne zbirke darivao u specijaliziranim numizmatičkim ormarima s ležištima za novac i pratećim inventarnim ceduljama ili, pak, kartonskim tablama s ležištima, što svjedoči o njegovom odnosu prema materijalu te brizi o tome na koji će način on biti pohranjen.

Primjerice, zbirku slavonskih banovaca Nuber je darovao u „kabinetskom ormaru” sastavljenom iz dva dvokrilna ormara – donjeg većeg i gornjeg manjeg, od orahovog furnira s vratnicama s izduženim ukkladama. Unutarnje ladice s pretincima za novac i kuglastim mjedenim prihvatičima grupirane su u dva stupca – dolje 76, gore 88 ladic (kat. br. 6). Ostatak zbirke slavonskih banovaca Nuber je darovao u dvokrilnom ormariću s ladicama od orahovog furnira. Ladicice (njih 64) s jednostavnim ovalnim mjedenim prihvatima te pretincima grupirane su u dva stupca (kat. br. 9).

Zbirku rimskog novca Nuber je darovao u dvokrilnom ormaru s kraja 19. st. od crno močenog, lakiranog drveta na povišenom širem postolju, s jednom vanjskom ladicom i 28 unutarnjih, s pretincima i jednostavnim okruglim prihvatima. Ormarić završava s lijepo izvedenim trostruko profiliranim vijencem. Vratnice su ukrašene bijelim koštanim okovima ključanice koji su višestruko profilirani – na ladicici u obliku romba, na vratnicama šesterostranični s valovitim rubom (kat. br. 5).

Vrijedniji primjerci iz Nuberove zbirke medalja i plaketa bili su pohranjeni u luksuznom kovčegu izvana obložena crnom tiješnjenom kožom, iznutra crvenim plišem, s ladicom i pretincima sa svilenim vrpčama za podizanje (kat. br. 1).

Za razliku od toliko spominjanog donatora Nubera, o zbirci antičkog novca njegovog velikog suparnika, kontroverznog numizmatičara, Osječanina *Maxa Zuckera*, graditelja zgrade bivše osječke Kraljevske velike gimnazije i donjogradske Pučke škole, manje se zna², unatoč važnosti

1 Danas zgrada Filozofskog fakulteta, Jägerova ulica.

2 Zucker je bio inženjer alfoldsko-riječke željeznice. Kad je mađarska država krajem 1870-ih g. podržavala ovu željeznicu, svi su namještenici i činovnici dobili rok od tri godine za učenje mađarskog jezika. Zucker se nije pokorio toj odredbi te se zahvalio na službi. Svi nagovori njegovih prijatelja nisu koristili. Ostao je bez zaposlenja, a Wiener

zbirke (novac s područja Murse) i burnih višegodišnjih, najčešće javnih sukoba u koje je neposredno bio uključen i Vjekoslav Celestin, kustos Muzeja, koji je tu dužnost obavljao do svoje smrti 1936. g. Zucker je do kraja svog života uskraćivao Muzeju mogućnost dolaska u posjed njegove zbirke, bilo darom ili kupnjom, već je zbirku namjeravao prenijeti u Krems (LUKIĆ 1987.: 100).

Godine 1899. Nuber je Gradskom poglavarstvu uputio zahtjev kojim je sugerirao zapljenu Zuckerove zbirke koja se sastojala od vrijednih numizmata i arheoloških predmeta sakupljenih na području Osijeka (LUKIĆ 1987.: 100). Nakon njegove smrti u Opatiji 1903. g., odredbom Gradskog poglavarstva preuzeta je zbirka pokojnog Zuckera tako što ju je Muzeju, pod njegovim imenom, darovao Osječanin, umirovljeni časnik Delimanić. Očito je Zucker odlučio umjesto Muzeju zbirku darovati prijatelju Delimaniću. (Hrv. list, 11. srpnja 1937.: 16).

Zuckerovo darivanje zbirke Delimaniću 1899. g. (u kavani Central, uz svjedoke) „samo zato da izbjegne konfiskaciju” izazivalo je burnu reakciju kustosa Celestina o čemu svjedoči njegova prepiska s Brunšmidom³ (Knjiga korespondencije, MSO, 1899.: 36-37).

Za razliku od Nubera koji je surađivao s Muzejom, kontroverzni Zucker bio je u stalnom sukobu s Nuberom koji je protiv njega podnio i tužbu zato što je pojedine dijelove svoje zbirke slao u inozemstvo (Hrv. list, 11. srpnja 1937.: 16).

Inače, ovog kontroverznog zaljubljenika u novac rimske Murse, kako doznajemo iz novinskih napisa, prate i nezaboravne epizode – obrana časti pištoljima u dvoboju

Creditanstalt odobrila mu je skromnu mirovinu. U to vrijeme umro je gradski inženjer Graff, a Zuckerovi prijatelji ishodili su, kod tadašnjeg gradonačelnika Živanovića, Zuckerovo imenovanje za gradskog inženjera u Osijeku.

Gdje god se tada kopalo u Donjem gradu Zucker je nailazio na antički novac. Prilike su ga pretvorile u sabirača starog novca kojeg je proučavao i determinirao prema Cohenu. Dok je Zucker sakupljao grčki i rimski novac, Franjo Sedlaković sakupljao je medalje. Prvi Zuckerov konkurent u sabiranju rimskog novca bio je Nuber, koji mu je postao zakleti neprijatelj. (Hrv. list, 11. srpnja 1937.: 16)

3 „Veleuč. gosp. doktore !

Molim Vas lijepo, je li Vama štogod o tom poznato, da je g. Makso Zucker pred dva svjedoka u kavani Central u Osijeku, i to u ono doba, kada se radilo o njegovoj zbirci, ustvrdio, da je on te svoje zbirke darovao g. Delimaniću samo zato, da izbjegne konfiskaciju dotično uređivanje gr. poglavarstva u Osijeku, i da će im ih g. Delimanić kasnije vratiti. Ako je to istina, molim Vas, koji su to bili svjedoci. Ako nije to istina, u kojem je obliku ono ustvrđeno, dotično je li takvo što kada g. Zucker izrekao?

Možda ću u kratkom roku opet u Zagreb. Nu ipak očekujem Vaš odgovor.

U Osijeku 13. stud. 1899.

Sa srdačnim pozdravom Vj. Celestin

Slavno ravnateljstvo arkeol. muzeja u Zagrebu !

Na želju g. Bogdana Penjića čast mi je Slavno isto umoliti: da li je g. Makso Zucker sabirao novce i starine za Narodni muzej u Zagrebu i da li je kada darovao ili prodao Narodnom muzeju barem oko 300 kom. raznih sreb. i bakr. ponajviše, a možda i jedino, rimskih novaca ?

Ove bi novce imao navodno g. Bogdan Penjić dati g. Zuckeru, jer je isti rekao, da ih kupi za Narodni muzej.

U Osijeku 13. stud. 1899.

Vj. Celestin”

na dravskoj obali⁴ te spašavanje mađarske krune 1848. g. (Hrv. list, 11. srpnja 1937.: 16).

Zuckerovom je zaslugom kruna opet pronađena, kako doznajemo iz novinskog napisa kojeg potpisuje Zuckerov anonimni prijatelj – stanoviti J. P...r, (najvjerojatnije je riječ o Pelceru). U članku se navodi kako je o spašavanju krune saznao u jednom mađarskom listu, a na tu je vijest Max Zucker probljedio i pao u nesvijest (Hrv. list, 11. srpnja 1937.: 16).⁵

Treba istaknuti kako je Muzej 1903. g. došao u posjed (dijela) Zuckerove zbirke koja je bila pohranjena na kartonskim tablama s ležištima, a sastojala se od 72 arheološka predmeta i 966 primjeraka rimskog novca (LUKIĆ 1987.: 100). Novac je bio pohranjen na tipiziranim kartonskim tablama s ležištima te ceduljama s bilješkama o novcu (kat. br. 16). Prema popisu iz 1896. g., zbirka je u škrinji sadržavala veći broj - 1730 primjeraka od kojih 1547 rimskih, nađenih u Osijeku. Pri preuzimanju zbirke nedostajala su i tri zlatna novca, dva srebrna prstena, dvije brončane figurice (Poslovna knjiga br. XIII, MSO, 1903.: 45).

Ako se za koga moglo reći da je strasni bibliofil, ljubitelj raritetnih izdanja, onda je to ugledni Osječanin, odvjetnik dr. *Herman Weissmann* čiji knjižni fond (pohranjen u Muzeju) broji 4000 svezaka uglavnom povijesne i kulturno-povijesne literature te zavičajnih izdanja (VINAJ 2007.: 7). Uz stručni interes za pravne znanosti, zanimao se i za antičku i srednjovjekovnu numizmatiku. U ratnim okolnostima 1943. g. darovao je Muzeju obiteljsku numizmatičku zbirku pohranjenu u drvenom ormariću, te izdvojeno na kartonskim tablama s ležištima obloženim žutim ukrasnim papirom. Kutija u kojoj su kartoni bili položeni danas nije sačuvana ili je nije moguće identificirati (kat. br. 14).

Specijalizirani ormarić iz ove donacije u obliku je prizmatične kutije s ladicama (njih 10), od močenog i lakiranog hrastovog drveta. Ormarić ima pokretna vratašca koja se otvaraju povlačenjem prema gore s dva nasuprotna isturena mjedena prihvata (kat. br. 4).

U ratnim okolnostima 1942. g. darovao je Muzeju obiteljsku numizmatičku zbirku *Rudolf II. Normann*, grof valpovački, pohranjenu u dva luksuzna specijalizirana kovčega (kat. br. 2-3). Valpovački je dvorac jedan od rijetkih kojem je inventar uglavnom sačuvan – namještaj, slike, knjižnica, numizmatička zbirka, ali ne u dvorcu, nego u muzejima i arhivima u Osijeku i Zagrebu.

Riječ je o dvama specijaliziranim numizmatičkim

kovčezima s poklopcem i ladicama s pretincima koji su obloženi, izvana crnom tiješnjenom kožom, iznutra sivim tiješnjem papirom sa stiliziranim, reljefnim cvjetnim i lisnatim secesijskim ukrasom. Na ladicama su pravokutne pločice u mjedenim okvirima za numeriranje. Prihvati za izvlačenje ladica geometrijski su ukrašeni (kat. br. 2-3).

Osim ormara i kovčega iz privatnih donacija, Muzej posjeduje i 20 masivnih drvenih ormara s ladicama i pretincima za novac u kojima je pohranjena glavna numizmatičkog inventara (kat. br. 10). Ormare je 1905. g. izradila osječka tvornica namještaja Povischil & Kaiser po uzoru na vitrine iz stalnog izložbenog postava Narodnog muzeja u Zagrebu (postav iz Opatičke ulice). Tvornice Josip Povischil (utemeljena 1884. g.) i Rudolf Kaiser (prva radionica iz 1865. g.) od 1894. do 1905. g. rade zajedno. Godine 1905. kustos Celestin izvjestio je Gradsko poglavarstvo da je tvrtka Povischil & Kaiser dostavila naručenih 20 ormara za numizmatičku zbirku (LUKIĆ 1987.: 102).

Riječ je o specijaliziranim masivnim pult-ormarima, s dodatnim plitkim ustakljenim stolnim vitrinama, izrađenim prema starijim nacrtima⁶ iz sredine 19. st., a po tadašnjim europskim uzorima (sl. 1, 2). Na našim su ormarima, za razliku od onih zagrebačkih, na vratnicama izdužene uklade s jednostavnijim četverostraničnim okvirom⁷ (kat. br. 10).

U Zbirci su zastupljeni i raznoliki numizmatički kartoni namijenjeni pohrani ili izlaganju novca na izložbama (kat. br. 15, 16). Kartoni su jednostavniji, izrađeni od običnog neobojanog kartona ili luksuzniji višebojni, ukrašeni glatkim ili rebrastim papirom. Uz kartone idu i manje kartonske ili drvene pločice za ulaganje sitnog novca (kat. br. 18, 19).

Na kraju, možemo reći da je Muzej Slavonije jedna od rijetkih muzejskih institucija u Slavoniji, ali i u Hrvatskoj, koja posjeduje ovako bogatu zbirku numizmatičke opreme. Uvidom u šarolikost namještaja, kovčega, kutija, kartona s kraja 19. i početka 20. st. u kojima su nekoć pohranjivane numizmatičke zbirke nekolicine poznatih slavonskih numizmatičara - donatora, moguće je sagledati razvoj kolekcionarstva uopće, razvoj njihovih osobnih kolekcionarskih sklonosti, osobito onih koje su usmjerene na tematsko i sustavno popunjavanje zbirki sukladno pravilima struke.

Oslikavajući kulturnu povijest Slavonije i povijesni razvoj sakupljačkih aktivnosti, nekoć riznica starina, materijalnih dragocjenosti, a danas dokumenata vremena i umjetničkih djela, jednako tako ove zbirke ukazuju i na smjerove glavnih kulturnih utjecaja na Hrvatsku. Stoljećima, ti su utjecaji bili i pravci kulturne i društvene razmjene koji su vodili iz Italije, Austrije, Njemačke i Mađarske.

4 „...bio sam s Zuckerom usko prijatelj. Jednoga dana ozbiljno se posvadio s pokojnim odvjetnikom drom Hugom Spitzerom, koja se svada završila duelom. Zuckerov sekundant bio sam ja, a sekundant dra Spitzera bio je kapetan Trgovac. Bio je to duel pištoljima s onu stranu Drave. Blijed poput krpe stajao sam kraj Zuckera, a kad su kugle proletjele kraj jednog i drugog protivnika, olakšano sam odahnuo.“ (Hrv. list, 11. srpnja 1937.: 16)

5 „Htio bih još ovdje spomenuti nezaboravnu epizodu iz mojeg poznanstva s Zuckerom. Pročitao sam naime u jednom mađarskom listu, da je umro neki stari čovjek imenom Zucker, koji je god. 1848. pobjegao zajedno s Kossuthom iz Mađarske i ponio sa sobom mađarsku krunu, koju je negdje sakrio. Zuckerova je zasluga bila, što se ta kruna opet pronašla. Moj prijatelj Max Zucker probljedio je na tu vijest i iznenada pao u nesvijest. Kada se oporavio, ne htjede nam ništa reći o umrlom Zuckeru.“ (Hrv. list, 11. srpnja 1937.: 16)

6 Zahvaljujem kolegi dr. I. Mirniku koji mi je ustupio navedene nacрте pult-vitriina.

7 Zahvaljujem kolegicama iz Odjela umjetničkog obrta Muzeja Slavonije - Idi Horvat, prof., i Radmili Biondić, prof., na stručnim savjetima.

KATALOG

KOVČEZI

1. KOVČEG ZA ZBIRKU MEDALJA I PLAKETA KARLA FRANJE NUBERA

Zapadna Europa, 20. st.

Koža/drvo/karton/pliš/mjed; dim. visina 6, dužina 57,
dubina 46 cm,

Muzej Slavonije, inv. 168800

Jednostavna plitka drvena kutija s pretincima (58), poklopcem, umetkom s pretincima (34) i svilenim vrpčama za podizanje; metalne noge u obliku zakovica; bravica. Obložena, izvana crnom tiješnjenom kožom, iznutra crvenim plišem. Koža ukrašena jednostavnim pravolinijskim okvirom.

Jednostavna bravica s tri ključića i pločicom od bjelokosti s natpisom Hemden Koffer, n. 14.

Kovčeg bez stilskih odlika.

2. - 3. KOVČEZI ZA NUMIZMATIČKU ZBIRKU GROFA RUDOLFA NORMANNA (2 primjerka)

Zapadna Europa, početak 20. st.

Koža/drvo/karton/mjed; dim. visina 16, dužina 34,5,
dubina 28 cm,

Muzej Slavonije, inv. 168801, 168802

Jednostavni kovčezzi kubičnog oblika s poklopcem i ladicama s pretincima, obloženi izvana crnom tiješnjenom kožom, iznutra sivim tiješnjenim papirom sa stiliziranim, reljefnim cvjetnim i lisnatim secesijskim ukrasom. Na ladicama pravokutne pločice u mjednim okvirima za numeriranje. Prihvati za izvlačenje ladica geometrijski ukrašeni. Bez stilskih odlika.

ORMARI

4. ORMARIĆ ZA NUMIZMATIČKU ZBIRKU HERMANA WEISSMANNA

Zapadna Europa, početak 20. st.

Drvo/mjed; dim. visina 36, dužina 52, dubina 39 cm,
Muzej Slavonije, inv. 168803

Jednostavan ormarić s ladicama (10), u obliku prizmatične kutije, od močenog i lakiranog hrastovog drveta.

Ormarić ima pokretna vratašca koja se otvaraju povlačenjem prema gore, na vratašcima dva isturena mjedena prihvata s kružnim završecima, okov ključanice jednostavan pravokutan.

Bez stilskih odlika.

5. KABINETSKI ORMARIĆ ZA NUMIZMATIČKU ZBIRKU KARLA FRANJE NUBERA

Zapadna Europa, kraj 19. st.
Drvo/kost; dim. visina 100, širina 48, dubina 32 cm,
Muzej Slavonije, inv. 168804

Dvokrilni ormarić s plitkim ladicama, furniran, kubičnog oblika, od crno močenog i lakiranog drveta, na povišenom širem postolju s dubokom ladicom. Ormarić završava s trostruko profiliranim vijencem.

Okovi od kosti višestruko profilirani - na ladici u obliku romba, na vratnicama šesterostranični s valovitim rubom.

Iznutra plitke ladice (28) s pretincima i jednostavnim okruglim prihvatima.

Bez stilskih odlika.

6. „KABINETSKI ORMAR“ ZA ZBIRKU SLAVONSKIH BANOVAČA KARLA FRANJE NUBERA

Zapadna Europa, početak 20. st.
Drvo/mjed; dim. visina 187, širina 97, dubina 54 cm,
Muzej Slavonije, inv. 168805

Improvizirani kabinetski ormar sastavljen od dva dvokrilna ormarića - donjeg većeg i gornjeg manjeg, zatvorenog kubičnog oblika, furniran orahovinom, iznutra hrastov, s profiliranim kuglastim nogama.

Na vratnicama izdužene uklade s profiliranim šesterostraničnim okvirom. U gornjem dijelu vratnica su slijepe ladice s profiliranom letvicom (jedna nedostaje). Gornje ploče obrubljene jednostavnom profilacijom.

Jednostavni okovi bravica, ovalni, od mjedenog lima danas nedostaju.

Unutarnje ladice s pretincima i kuglastim mjedenim prihvatima, grupirane u dva stupca - dolje 76, gore 88 ladica.

Ormarić bez stilskih odlika.

7. „KABINETSKI ORMAR“ ZA NUMIZMATIČKU ZBIRKU KARLA FRANJE NUBERA

Početak 20. st.
Drvo/mjed; dim. visina 205, širina 85,5, dubina 37,5 cm,
Muzej Slavonije, inv. 168806

Improvizirani kabinetski ormar sastavljen od tri dvokrilna hrastova ormarića, različitih veličina i gornjim pločama obrubljenim jednostavnom profilacijom.

Na vratnicama uklade raznolike - okrugle, ovalne, s profiliranim šesterostraničnim okvirom. Okovi bravica raznoliki, od mjedenog lima.

Unutarnje ladice s pretincima i dugmetastim mjedenim prihvatima, grupirane u dva stupca - gornji 32, srednji 60 ladica, donji bez ladica.

Ormarić bez stilskih odlika.

8. ORMARIĆ ZA ZBIRKU RIMSKOG NOVCA KARLA FRANJE NUBERA

Zapadna Europa, početak 20. st.
Drvo/mjed; dim. visina 82 , širina 95 , dubina 48 cm,
Muzej Slavonije, inv. 168807

Dvokrilni ormarić s vanjskom ladicom, zatvorenog kubičnog oblika, od orahovog furnira, bez nožica. Gornja ploča obrubljena jednostavnom profilacijom.

Na vratnicama izdužene uklade s profiliranim šesterostraničnim okvirom. Iznad gornjeg dijela vratnica je ladica (danas ladica nedostaje).

Unutarnje ladice s pretincima grupirane u dva stupca (64).
Jednostavni okovi bravica, ovalni, limeni.

Bez stilskih odlika.

9. ORMARIĆ ZA ZBIRKU SLAVONSKIH BANOVA CARA KARLA FRANJE NUBERA

Početak 20. st.
Drvo/mjed; dim. visina 61, širina 69 , dubina 39 cm,
Muzej Slavonije, inv. 168808

Ormarić s ladicama, furniran orahovinom, kubičnog oblika. Ladice s pretincima grupirane u dva stupca (64) s jednostavnim ovalnim, mjedanim prihvaticama.

Bez stilskih odlika.

10. PULT-ORMARI ZA NUMIZMATIČKU ZBIRKU MUZEJA SLAVONIJE

Povischil & Kaiser, Osijek, 1905. g.
Drvo/mjed; dim. visina 106 cm, širina 142 cm, dubina 72 cm,
Muzej Slavonije, inv. 168809

Jednostavan dvokrilni ormar s ladicama (s dodatnom ustakljenom, plitkom stolnom vitrinom), zatvorenog kubičnog oblika, masivan, od lipovine (nosivi okviri od jelovine). Gornja ploča jednostavna bez profilacija.

Na vratnicama izdužene uklade s jednostavnim četverostraničnim okvirom.

Unutarnje ladice s pretincima grupirane u dva stupca (2 x 20). Okovi bravica nepravilno izduženi s cvjetnim uzorkom.

Bez stilskih odlika.

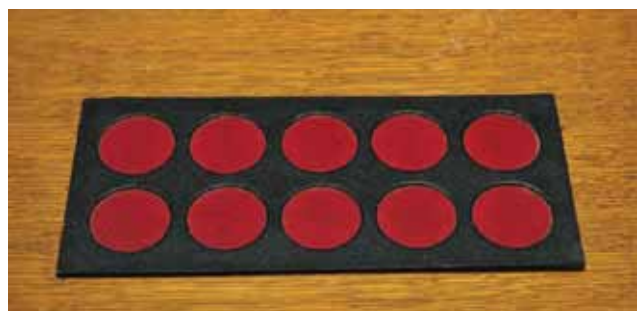

KARTONI, DRVENE PLOČICE

11. KARTONI ZA NUMIZMATIČKE ZBIRKE KARLA FRANJE NUBERA

Početak 20. st.
Karton/ukrasni papir; dim. 28 x 12,5 cm,
Muzej Slavonije, inv. 168810

Kartoni predviđeni za ulaganje u manje drvene kutije. Kartonska ploča s ležištima za novac u dva reda (5 x 2), obložena crnim i bordo tiješnjenim ukrasnim papirom.

12. KARTONI ZA NUMIZMATIČKE ZBIRKE

KARLA FRANJE NUBERA

Početak 20. st.

Karton/ukrasni papir; dim. 32 x 25,5 cm,

Muzej Slavonije, inv. 168811

Kartoni predviđeni za ulaganje u drvene kutije. Kartonske ploče s ležištima za novac u pet redaka (6 x 5), obloženi crnim i bordo tiješnjem ukrasnim papirom.

13. KARTONI ZA NUMIZMATIČKE ZBIRKE

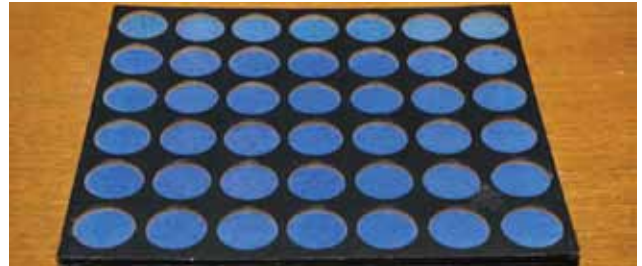
KARLA FRANJE NUBERA

Početak 20. st.

Karton/ukrasni papir; dim. 33 x 36,5 cm,

Muzej Slavonije, inv. 168812

Kartoni predviđeni za ulaganje u drvene kutije. Kartonske ploče s ležištima za novac u pet redaka (6 x 7), obloženi crnim rebrastim i plavim tiješnjem ukrasnim papirom.

14. KARTONI ZA NUMIZMATIČKU ZBIRKU

HERMANA WEISSMANNA

Početak 20. st.

Karton/ukrasni papir; dim. 37 x 26 cm,

Muzej Slavonije, inv. 168813

Kartoni predviđeni za ulaganje u drvene kutije. Kartonske ploče s ležištima za novac u pet redaka (7 x 5) s polukružnim bočnim usjekom za prihvat, obloženi žutim i „zlatnim” glatkim ukrasnim papirom.

15. KARTONI ZA NUMIZMATIČKU ZBIRKU

KARLA FRANJE NUBERA

Početak 20. st.

Karton/ukrasni papir; dim. 62,5 x 27 cm,

Muzej Slavonije, inv. 168814

Kartoni predviđeni za izlaganje na izložbama. Izdužene kartonske table s trakastim udubljenjima (4) za novac i metalnim alikicama za prihvat, obložene crnim glatkim papirom.

16. KARTONI ZA NUMIZMATIČKU ZBIRKU

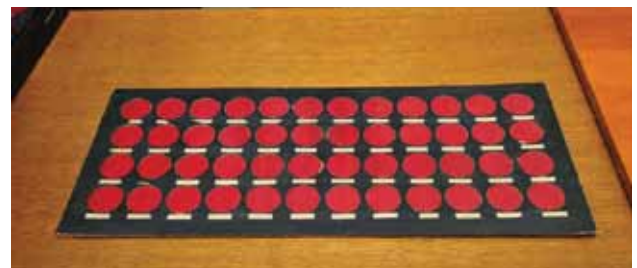
KARLA FRANJE NUBERA

Početak 20. st.

Karton/ukrasni papir; dim. 64 x 26,5 cm,

Muzej Slavonije, inv. 168818

Kartoni predviđeni za izlaganje novca na izložbama. Izdužene kartonske table s ležištima za novac u četiri retka (12 x 4), obložene crnim rebrastim papirom i glatkim u ležištima.

17. KARTONI ZA ZBIRKU ANTIČKOG NOVCA

MAXA ZUCKERA

Početak 20. st.

Karton; dim. 3,8 X 2,7 cm,

Muzej Slavonije, inv. 168815

Jednostavne kartonske table s ležištima za novac.

18. KARTONSKE PLOČICE ZA ZBIRKU SLAVONSKIH BANOVAČA KARLA FRANJE NUBERA

Početak 20. st.

Karton; dim. 3,3 x 4,5 cm,

Muzej Slavonije, inv. 168816

Pločice predviđene za ulaganje u drvene ladice (s pretincima ili bez pretinaca). Male pravokutne kartonske pločice s jednim kružnim udubljenjem za sitni novac. Uz donji rub natpis: „Darovao C. F. Nuber.“

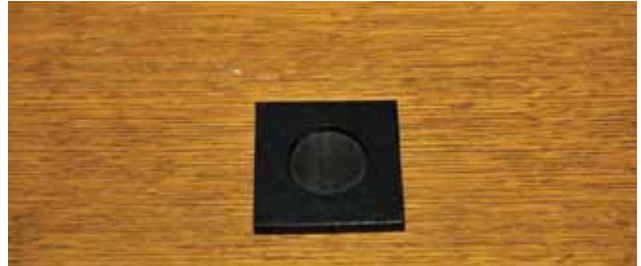
19. DRVENE PLOČICE ZA NUMIZMATIČKU ZBIRKU GROFA RUDOLFA NORMANNA

Početak 20. st.

Drvo; dim. 6,5 x 6,8 cm,

Muzej Slavonije, inv. 168817

Drvene pločice predviđene za ulaganje u ladice. Manje kvadratne pločice od crno močenog i lakiranog drveta s kružnim udubljenjem za novac, raznih dimenzija.

20. INVENTARNE CEDULJE MUZEJA SLOBODNOG I KRALJEVSKOG GRADA OSIJEKA (Museum der k. Freistadt Essek.)

19. st.

Papir/karton; dim. 5 x 5 cm; 5,5 x 9 cm

LITERATURA

BAUER, A., 1963., *Koncepcije i zadaci numizmatičke zbirke* // Numizmatičke vijesti 19, Zagreb, 7.

DUPLANČIĆ, A., 2006., *Kutije za numizmatičke zbirke iz Visa i Trogira* // Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku 99, Split, 379-386.

KLUGE, B., 2004., *Das Münzkabinett Museum und Wissenschaftsinstitut*, Staatliche Museen zu Berlin, Berlin.

KORČMAROŠ, L., 1999., *Matija Petar Katančić utemeljitelj hrvatske nacionalne numizmatike* // Numizmatičke vijesti 52, Zagreb, 22-38.

LUKIĆ, H., 1987., *Kronologija razvoja Numizmatičkog odjela Muzeja Slavonije (od 1877 do 1914 godine)* // Osječki zbornik 18-19, Osijek, 89.

MANO-ZISI, DJ., 1934., *Fra Petar Katančić* // Numizmatičar I, Beograd, 40-64.

PINTEROVIĆ, D., 1958., *Novi i neobjavljeni rimski kamenni spomenici s terena Murse i okolice* // Osječki zbornik 6, Osijek, 23-64.

PINTEROVIĆ, D., 1958., *O razvoju osječkog muzeja* // Osječki zbornik 6, Osijek, 7-22.

PINTEROVIĆ, D., 1979., *Katančić – inicijator istraživanja antičke Murse* // Osječki zbornik 17, Osijek, 95-106.

RENGJEO, I., 1953., *Stari hrvatski numizmatičari* // Numizmatika 5, Zagreb, 60-81.

OBAD ŠĆITAROCI, M., BOJANIĆ OBAD ŠĆITAROCI, B., 1998., *Dvorci i perivoji u Slavoniji - od Zagreba do Iloka*, Zagreb.

TOMIČIĆ, Ž., 1999., *Vukovo i okolni kraj u starohrvatsko doba* // Vukovar, vjekovni hrvatski grad na Dunavu, Zagreb, 225-248.

VINAJ, M., 2007., *Tiskopisi XVI. stoljeća iz riznice Muzeja Slavonije u Osijeku*, Osijek.

VUJIĆ, Ž., 2007., *Izvori muzeja u Hrvatskoj*, Zagreb.

ŽIVAKOVIĆ-KERŽE, Z., 2005., *Židovi u Osijeku (1918.-1941.)*, Osijek.